

tibi natus ex me, ut estrori ex ovo. S. Augustinus addit allam expositionem minus principalem, quod videlicet David Christo filio suo secundum carnem dicat: Ego genui te ex utero Virginis Mariæ, filiæ meæ, antequam lucifer oriretur, id est, media nocte. Tertullianus quoque, lib. V in *Marcionem* exponit de partu Virginis, sed tribuit Deo illud, *genui te*, hoc modo: Ego, Deus Pater, genui te ex utero Virginis, nocturno tempore antequam lucifer oriretur.

5. JURAVIT DOMINUS, ET NON PENITEBIT EUM: TU ES SACERDOS IN ÆTERNUM SECUNDUM ORDINEM MELCHISEDECH.

Transit nunc a dignitate regia ad sacerdotalem, atque ostendit Christum esse sacerdotem æternum, non succedentem Aaroni, sed immediate a Deo institutum, cujus figura fuerat sacerdotium Melchisedech. *Juravit Dominus et non penitebit eum*: Juramentum Dei promissionis stabilimentum est, id quod declaravit addens: « Et non penitebit eum, » id est, firmissime statuit, nunquam mutaturus: significat enim David his verbis, sacerdotium Aaronicum fuisse mutandum, sed sacerdotium Christi nunquam esse mutandum. Penitentia enim Dei dicitur per metaphoram, cum Deus facit id quod faciunt homines, cum eos penitet facit; mutant enim quod eos fecisse penitet, sic *Gen. vi*, dicit Deus: « Delebo hominem, quem creavi, a facie terræ, ab homine usque ad animantia; penitet enim me fecisse eos; » etc. *I Reg. xv*: « Penitet me (ait Deus) quod constitui regem Saul. » *Tu es sacerdos in æternum*: dicitur hæc a Deo, non a Davide: Apostolus enim *ad Hebr. v*, non semel repetit hæc esse verba Patris ad Filium; dicitur autem Christus sacerdos in æternum, tum quia effectus unici sacrificii, quo corpus suum obtulit in cruce, manet in æternum, juxta illud Apostoli *ad Hebr. x*: « Una oblatione consummavit in sempiternum sanctificatos; » tum quia vivens ipse in æternum, sacrificium quotidie offert per manus ministrorum sibi invicem in Ecclesia succedentium, quod idem Apostolus *ad Hebr. vii*, confirmat, dicens: « Et alii quidem plures facti sunt sacerdotes, idcirco quod morte prohiberentur permanere; hic autem eo quod maneat in æternum, sempiternum habet sacerdotium. » *Secundum ordinem Melchisedech*: per ordinem intelligitur ritus, lex, traditio, consuetudo: hæc enim significat vox hebraica דְּבָרִים; opponitur autem ordo Melchisedech ordini Aaron secundum Apostolum *ad Hebr. vii*. Distinguitur vero ordo Melchisedech ab ordine Aaron in multis: primo, Melchisedech non legitur successisse alteri, neque ei successisse alteri legitur; nam ideo dicitur « sine patre, sine matre, sine genealogia, neque initium dierum, neque finem vite habens, » ut dicitur *ad Hebr. vii*. In sacerdotio autem Aaroni unus alteri succedebat, quia singuli moriendo sacerdotium illis relinquebant. Secundo, Melchisedech

erat sacerdos et rex; Aaron, simplex sacerdos. Tertio, Melchisedech obtulit panem et vinum; Aaron, oves et boves. Quarto, Melchisedech erat sacerdos universalis, non unus gentis tantum; Aaron erat sacerdos duntaxat Hebræorum. Quinto, Melchisedech non egubat tabernaculo, vel templo ad sacrificandum; Aaron egubat, et ideo nunc apud Hebræos cessavit sacrificium, quia eversum est templum. Christus igitur sacerdos est secundum ordinem Melchisedech, quia revera nulli successit, neque alius ei successit in amplissima dignitate sempiterni sacerdotii; et ipse vero ac proprie non habet patrem, ut homo, neque matrem, ut Deus; idem Christus rex est et sacerdos, et obtulit panem et vinum in coena, id est, corpus suum sub specie panis, et sanguinem suum in specie vini, et non est sacerdos Hebræorum tantum, sed Hebræorum et gentium; neque alligatur sacerdotium ejus uni templo, vel tabernaculo, sed, ut prædixit Malachias cap. i, « a solis ortu usque ad oceanum in omni loco sacrificatur et offertur oblatio munda. » Ex his locis aperte convincitur heresis Lutheranorum, qui negant sacrificium verum proprieque dictum exstare in Ecclesia Dei; vel ostendunt Lutherani, si possunt, quomodo predictio sit adimpleta de sacerdotio secundum ordinem Melchisedech insititendo, et nunquam mutando.

6. DOMINUS A DEXTRIS TUIS, CONFREGIT IN DIE IRÆ SUE REGES.

S. Joannes Chrysostomus, quem Græci sequuntur, per *Dominum* hoc loco intelligit Patrem; S. Augustinus intelligit Filium, S. Hieronymus dicit quidem *Dominum* hoc loco nominatum esse Patrem; tamen statim addit illum, qui « confregit reges, judicabit in nationibus, implebit ruinas, et bibet de torrente, » esse Filium. Videtur autem nobis sententia S. Augustini esse aptior et facilius; non enim debet rationem reddere, quomodo Pater sit a dextris Filii, cum paulo ante dictum sit Filium sedere a dextris Patris, neque quomodo Pater de torrente biberit, et caput exaltaverit. Denique melius continuatur contextus verborum Prophetæ, si expositionem S. Augustini sequamur. Igitur Propheta, posteaquam dixerat Filium a Patre sacerdotem æternum appellatum fuisse, convertit sermonem ad Patrem, ac dicit Christum vere fore sacerdotem æternum, quoniam etiam multi reges terræ conspirabunt, ut sacerdotium totamque ejus religionem everiant: ipse tamen sedens a dextris Patris confringet reges adversarios, et illis omnibus invitis sacerdotium et sacra sua perpetuabit. « Dominus a dextris tuis, » id est, Christus a dextris tuis sedens, sicut illi dixisti: Sede a dextris meis, « confregit in die iræ sue reges, » id est, in die qua trahetur inimicis suis, regibus terræ, Ecclesiam suam persequentibus, confringet eos, et jam in prænotione mea confregit; jam enim prævideo, per spiritum prophetia

Herodem ab Angelo percussum, Neronem destitutum, sibi manus iniecit; Domitianum, Maximinum, Decium, et cæteros interfectos; Valerianum captivum in manus Barbarorum devenisse; Dioeletianum et Maximianum præ desperatione imperium deposuisse; Julianum, Valentem, Himericum, et omnes denique inimicos reges misere perisse, atque in gehennam detrusos meritas penas dare.

7. JUDICABIT IN NATIONIBUS, IMPLEBIT RUINAS, CONQUASSABIT CAPITA IN TERRA MULTORUM.

Dixit quid faciet Christus in presenti tempore adversus hostes suos, reges et principes terræ: nunc addit quid faciet in die novissimo adversus omnes inimicos suos: « Judicabit, inquit, in nationibus, » id est, in qui hoc tempore confregit impetum regum, et conservavit Ecclesiam suam tempore persecutionum, postea in fine sæculi « judicabit omnes nationes, » sive judicium exercebit in nationibus omnibus; et condemnatis omnibus impiis, « implebit ruinas, » id est, consummabit ultimum exterminium, complementum ruine impiorum perficiet. Ex hebræo S. Hieronymus legit, *implebit foveas*, quod etiam est verum, quia tunc implebuntur foveæ inferorum, omnibus malis hominibus et demonibus eo detrusis et conclusis: et hoc modo « conquassabit capita in terra multorum, » id est, humiliabit et conteret omnes superbos, qui nunc erecto capite adversus eum incedunt, tunc enim conculcabit superbia eorum, cum eorum toto mundo ostendet infirmitatem eorum, et contemplabiles atque confusos efficiet: et hoc erit conquassare et conterere capita eorum. Dicit autem, « in terra multorum, » quia in terra paucissimi inveniuntur veri humiles et pii, respectu superbiorum et impiorum, qui prope infiniti sunt. In hebræo habetur, *in terra multa*, id est, in magna parte terræ; sed idem est sensus, sive quis dicat superbos multos inveniri in terra, sive superbos occupare multum terræ. S. Augustinus exponit hæc omnia de presenti tempore, et in locum patrem, ut *implere ruinas*, sit instaurare quod cecidit, et *conquassare capita* sit humiliare ad salutem per contritionem, quæ pia est et utilis expositio, sed mystica: nam ad litteram exponunt de ultimo judicio Theodoretus, Euthymius, et alii communiter.

PSALMUS CXI

SECUNDUM HEBRÆOS.

V. v. — Alleluia.

I. Confitebor tibi, Domine, in toto corde meo, in consilio iustorum, et congregatione.

II.

8. DE TORRENTE IN VIA BIBET, PROPTEREA EXALTABIT CAPUT.

Hunc ultimum versiculum exponunt magno consensu omnes veteres de Christi humilitate in carne mortali, et exaltatione in gloria celesti, tum illi qui verba superiora exponunt de ipso Christo, tum qui exponunt de Patre. Quare mirum est aliquos recentiores aliter sensisse. Reddit igitur David rationem cur tanta sit Christi potentia, ut reges confringere, nationes judicare, implere ruinas, et conquassare capita possit; et dicit: « De torrente in via bibet, propterea exaltabit caput, » ac si diceret cum Apostolo: « Humiliavit semetipsum factus obediens usque ad mortem, mortem autem crucis, propter quod et Deus exaltavit illum, et dedit illi nomen, quod est super omne nomen. » Torrentem appellat cursum rerum humanarum: quomodo enim torrens magno impetu et sonitu fluit, et turbidus, ac turbatus incedit, et paulo post cessat, et ne vestigium quidem sui relinquit: sic sunt res humanæ tempore hujus mortalitatis; transiunt enim omnia, et ut plurimum turbida, et turbata: audiuntur sepe maxima prælia, et turbationes gentium et populorum, ut tempore Alexandri Magni, et postea Caesaris, et aliorum similium. Sed paulo post finem accipiunt tum ipsi, tum posteri eorum, et vix inveniuntur vestigia potentie ipsorum. Ad hunc torrentem descendit Filius Dei per incarnationem suam, « et in via, » id est, in spatio vite suæ mortalis et transiens, « bibit aquam » turbidam hujus torrentis, « per tulit erumnas nostræ mortalitatis, imo etiam in profundum torrentis descendit per passionem, ita ut non biberit aquam ad refrigerium et delectationem, sed biberit molestissimam aquam, ut illi faciunt, qui demerguntur in aquis, juxta illud *Psalm. LXXVIII*: « Intraverunt aquæ usque ad animam meam. Infixus sum in limo profundi, et non est substantia: veni in altitudinem maris, et tempestas demersit me. » Merito igitur hujus tante humilitationis sponte susceptæ pro gloria Patris, et salute generis humani, *exaltavit postea caput suum*, ascendens cælum, et sedens ad dexteram Patris, constitutus iudex vivorum et mortuorum. Aliqui legunt in præterito, *bibit*; sed textus hebraicus et græcus habent in futuro, *bibet*: proinde nostra communis lectio cum textibus originalibus concordat.

V. s. n.

Aleph. Confitebor tibi Domine in toto corde: Beth. In consilio iustorum [h. rectorum] et congregatione.

2. Magna opera Domini : exquisita in omnes voluntates ejus.

3. Confessio et magnificentia opus ejus, et justitia ejus manet in sæculum sæculi.

4. Memoriam fecit mirabilium suorum, misericors et miserator Dominus :

5. Escam dedit timentibus se.

Memor erit in sæculum testamenti sui.

6. Virtutem operum suorum annuntiabit populo suo.

7. Ut det illis hæreditatem gentium : opera manuum ejus, veritas et judicium.

8. Fidelia omnia mandata ejus, confirmata in sæculum sæculi, facta in veritate et æquitate.

9. Redemptionem misit populo suo : mandavit in æternum testamentum suum. Sanctum et terribile nomen ejus.

10. Initium sapientiæ timor Domini.

Intellectus bonus omnibus facientibus eum : laudatio ejus manet in sæculum sæculi.

Argumentum. — Celebrantur beneficia in majores potissimum collata a Jova. Ordine alphabetico hic Psalmus descriptus est, sed ita, ut in singulis versibus binæ reperiantur litteræ, in duobus postremis terminis. Strophae vix continent, vel tot sunt, quot versiculi.

« Est hic Psalmus ex eorum numero, qui ab *Hallelu-lah* incipiunt, quorum decem sunt numero (Ps. cvi, cxi-cxiii, cxv-cxviii), quemadmodum *quinque* ita finiunt (civ seq. cxv-cxvii). Ex quibus utrisque sex, Ps. cxiii-cxviii, *magna* *Hallel* Hebræis dicti fuerunt. Horum usus in omnibus quidem festis, præcipue tamen in solemnibus Pasche et Tabernaculorum fuit, ita et Ps. cxii et cxiv ante Paschalem cenam, sequentes vero Psalmi, cxv-cxviii, post eandem cantati fuerint. Hisce vero hymnis proœmil loco nonnunquam præmissi potantur Psalmus noster et cxii. » Rosenküllerus

1. Laudate Jovam.
Celebrem Jovam toto animo,
in consensu proborum (Israelitarum) atque cœtu.
2. Magna sunt opera Jovæ,
exquisita secundum omnia desideria eorum (rectorum).
3. Splendor et gloria (splendidum et gloriosum) est opus ejus,
et justitia ejus stat in æternum.
4. Memoriam fecit mirabilibus suis,
misericors et benignus est Jova.
5. Escam (manna) dedit cultoribus suis (in deserto),
memor est in sæculum fœderis sui.
6. Potentiam operum suorum notam fecit populo suo,
dando illis hæreditatem (peculium) gentium (Canaanitarum).
7. Opera manuum ejus sunt integritas et jus,
firma omnia mandata ejus,

Gimel. Magna opera Domini :

Daleth. Exquirenda cunctis volentibus eum.

He. Gloria et decor opus ejus :

Vau. Et justitia ejus perseverans semper.

Zain. Memoriam fecit mirabilium suorum :

Heth. Clemens et misericors Dominus [al, Deus].

Teth. Escam dedit timentibus se.

Jod. Memor erit in sempiternum [h. sæculum] pacti sui.

Chaph. Fortitudinem operum suorum annuntiabit populo suo,

Lamed. Ut det eis hæreditatem gentium.

Mem. Opus manuum ejus veritas et judicium.

Nun. Fidelia omnia præcepta ejus,
Samech. Firmata in sempiternum [h. sæculum] jugiter :

Ain. Facta in veritate et æquitate.

Phé. Redemptionem misit populo suo.

Sade. Mandavit in æternum [h. sæculum] pactum suum :

Coph. Sanctum et terribile nomen ejus.

Res. Principium sapientiæ timor Domini.

Sin. Doctrina [h. eruditio] bona cunctis facientibus ea.

Thav. Laus ejus perseverat jugiter.

8. Suffulta (immota) in æternum, in sæculum, facta in vero et recto.

9. Redemptionem (a servitute Ægyptiaca) misit populo suo, sancivit in æternum fœdus suum, sanctum et terribile est nomen ejus.

10. Initium (et summa) sapientiæ est timor (pietas) Jovæ, adeoque intelligentia bona (recta) est omnibus facientibus ea (Jovæ mandata) : Laus ejus (Jovæ) manet in æternum.

NOTE.

Vers. 1. Aben-Esra observat, *cæcum* oppositum esse *consessui*, qui conventus est secretior, ut sensus sit : *etiam et palm.* Quam destinationem Maurer silet, Hengstenberg rejicit. — Vers. 2. Maurer, *exoptata quoad*, etc. i. e. ejusmodi sunt, qualia optare Jovæ cultores possunt. — Vers. 4. *Memoriam*, etc. i. e. res fecit memoratu dignas, quarum fama nunquam intereat. — Vers. 10. Alius, *maneant*, ut doxologia sit, *et Hallelu-lah* exordii respondens.

BELLARMINI EXPLANATIO.

PSALMUS CX.

TITULUS ET ARGUMENTUM.

Alleluia.

Hic Psalmus, ut etiam multi sequentes, nihil habet in titulo, nisi *alleluia*, quod significat : *Laudate Dominum*; ex quo intelligitur argumentum Psalmi esse laudationem Dei. Notat S. Hieronymus homo esse primum Psalmum perfecte alphabeticum; nam Psalmus xxv, xxvii et xxxv, alphabetici sunt, sed non perfecte, quia in eis aliqua littera desit, et ejus loco altera ponitur. Psalmus etiam xxxvii alphabeticus est, sed non ita perfecte, ut hic qui nunc est in manibus; nam in illo sub una littera modo ponitur unus versiculus, modo duo, modo tres; in hoc autem Psalmo tot sunt parvi versiculi, quot sunt litteræ alphabeti. Itaque Psalmus continet viginti duos versiculos, quales sunt apud Latinos versiculi iambici, et apud Italos versiculi septem syllabarum. Sed Septuaginta Interpretes magis ad sententias, et ad similitudinem aliorum Psalmorum, quam ad litteras respicientes, partiti sunt Psalmum in decem versus.

EXPLICATIO PSALMI.

Aleph. CONFITEBOR TIBI, DOMINE, IN TOTO ORDE MEO,

Beth. IN CONSILIO JUSTORUM, ET CONGREGATIONE.

David sanctus incipit hymnum ab invocatione, et simul explicat modum, quo utiliter laudari debet Deus. « Confitebor tibi, Domine, » id est, laudabo, sive confessionem laudis offeram tibi. « In toto corde meo » hæc est conditio bonæ laudationis, ut non fiat solum voce, sed etiam corde : et non solum corde, sed toto corde, id est, toto affectu, nihil magis vel æque diligendo et laudando. Est etiam, « toto corde, » summa attentione, nihil aliud cogitando : indignum est enim versantem in laude omnipotentis Dei, quem Cherubim et Seraphim cum tremore adorant, mentem ad inferiora deflectere. « In consilio justorum, et congregatione, » id est, laudabo te toto corde, tum inter paucos justos, tum in cœtu multorum, et eorum promiscua multitudine : nam

per consilium justorum videtur intelligendus locus secretus, ubi soli conveniunt sapientes ad consilium. Vox enim hebraica *סוד* secretum significat, sive *consilium*, quod secretum requirit. Vox autem *קבוץ* *syagagam* significat, sive *congregationem*, ad quam totus populus venire solebat.

Gimel. MAGNA OPERA DOMINI.

Daleth. EXQUISITA IN OMNES VOLENTES EJUS,

Laudat primum ab operibus in communi, quod videlicet Deus laude dignus sit, quod omnia opera ejus magna sint, et quod sint ita perfecta, ut ad omnem usum Deo serviant. Magna laus, quod artifex non faciat alia opera magna, alia parva, alia pretiosa, alia vilia, sed quod omnia omnino, quæ ab ejus ingenio, vel manu prodeunt, magna sint. Talia esse opera Dei certe cognoscet, qui cogitabit in omnibus, etiam si nobis præ multitudine viderint, infinitam Dei potentiam et sapientiam elucere, et nullam a nobis perfecte comprehendi. Vere enim scripsit Ecclesiasticus cap. 1 : « Cunctis

res difficiles, non valet homo eas explicare sermone; » et cap. viii : « Intellexi, quod omnium operum Dei, nullam possit homo invenire rationem. » Neque solum magna sunt opera, sed « exquisita in omnes voluntates ejus, » id est, quæ sita et parata in omnem usum Deo placitum, ut Deus de illis faciat quidquid voluerit, juxta illud *Psal. cxviii* : « Quoniam omnia serviunt tibi; » nam, ut S. Augustinus recte disputat, nihil est quod magis Dei voluntati repugnare videatur, quam liberum arbitrium; quo fiunt peccata, quæ Deus prohibet : et tamen de ipso libero arbitrio Deus facit, quod vult; vel enim reformat illud per gratiam, vel punit per justitiam, et nisi ipse permitteret, liberum arbitrium non peccaret. Præclarissima laus, et soli Deo propria, facere opera, qui in omnem usum queri, aptari et accommodari possint, et de quibus Deus quidquid velit, potest efficere. Vide *Commentarium* S. Joannis Chrysostomi, qui hæc omnia mira eloquentia tractat, descendens ad singula opera Dei. In hebreo habetur in numero multitudinis, *æquisita in omnes voluntates eorum*; sed fortasse Septuaginta aliter legerunt, vel certe ad insinendam Trinitatem divinarum personarum in una essentia divinitatis, positum est pronomen in numero multitudinis, cum nomine Domini numeri singularis.

**He. CONFESSIO, ET MAGNIFICENTIA OPUS EJUS ;
Vau. ET JUSTITIA EJUS MANET IN SÆCULUM SÆCULI.**

Transit nunc Propheta ab opere creationis ad opus gubernationis, et ostendit hoc etiam opus omni laude esse dignissimum. « Confessio, inquit, et magnificentia opus ejus, » id est, operatio ejus, qua regit et gubernat mundum a se creatum, est confessio, id est, materia confessionis, laudis et gratiarum actionis, et etiam materia magnificentiæ suæ omnibus declaranda. Simili modo loquitur Sapiens, cum ait : « Gloria filiorum patres eorum, » *Prov. cap. xvii. Et* : « Deducus filii pater sine honore, » *Eclli. iii.* Hic enim accipitur gloria, vel dedecus pro materia glorie, vel dedecoris. « Et justitia ejus manet in sæculum sæculi, » id est, non solum Deus magnifice gubernando operatur, quia prospicit omnibus abundanter, sed etiam justissime, ut nunquam magnificentia ejus a justitia disjuncta inveniantur; semper enim Deus servat promissa, et nulli facit injuriam. Id quod videtur precipue additum propter vulgarem illam querimoniam, cur Deus sint in, « nos exaltari, et pios erumnis et calamitatibus premi? » Judicia enim Dei occulta esse possunt, injusta esse non possunt. Quantumvis igitur nobis aliter videatur, semper tamen opera Dei justa sunt et omni laude digna.

**Zain. MEMORIAM FECIT MIRABILUM SUORUM,
Cheth. MISERICORS ET MISERATOR DOMINUS.
Descendit ad particulare quoddam opus provi-**

dentia divina, quando videlicet pluit manna de celo, quod fuit opus magnæ misericordie, non solum presentibus, quos aluit in deserto, sed etiam posteris, quibus reliquit unam manna plenam in memoriam miraculorum quæ patravat in deserto. Sic enim habetur *Exod. xvi, et ad Hebr. ix.* Manna vero illud figura fuit Sacramenti Eucharistiæ, quod datum est populo christiano in cibum spiritalem, et in memoriam mirabilium quæ operatus est Christus in terris, quorum præstantissimum est gloriosa passio, quæ mortem nostram moriendo destruxit, et de principe hujus mundi triumphavit. Ait igitur : « Memoriam fecit mirabilium suorum misericors et miserator Dominus. » Misericors et miserator distingui videntur apud Latinos, quod misericors ad habitum, miserator ad actum pertinet; sed in hebraico textu differunt in eo quod *רחם* significat simpliciter misericordem, *רחם* addit affectum paternum ac tenerum, qualis est patris in filium. Itaque *misericos* et *miserator*, hoc loco significant, misericors et paterne misericors.

Teth. ESCAM DEDIT TIMENTIBUS SE.

Iod. MEMOR ERIT IN SÆCULUM TESTAMENTI SUI.

Hæc esca est manna, « quod Deus pluit de celo, et dedit timentibus se, » id est, cultoribus suis Hebræis : quamvis enim plurimi in eo populo peccatores essent, tamen Deum verum colebant; nam *timere Deum* in Scripturis colere significat. Et sicut volebat ut populus memor esset mirabilium suorum, quæ fecit quando eduxit populum de Ægypto, et per desertum in terram promissionis introduxit : ita vicissim promittebat se memorem futurum pacti sui, quod cum illis inierat : ideo addit : « Memor erit in sæculum testamenti sui, » id est, ostendit continua providentia et protectione se memorem esse fœderis et promissionum suorum.

**Caph. VIRTUTEM OPERUM SUORUM ANNUNTIABIT
POPOLO SUO.**

Lamed. UT DET ILLIS HEREDITATEM GENTIUM.
Præcipuum caput fœderis, quod cum Abraham pepigit Deus, fuit ut daret posteris ejus Hebræis terram Chanaanorum, quæ ideo postea dicta est terra promissionis. Explicat igitur quomodo « memor erit testamenti sui, » dicens : « Virtutem operum suorum annuntiabit populo suo, » id est, memor pacti sui notam faciet populo suo virtutem, hoc est, potentiam et fortitudinem operum suorum, convertendo Jordanem retrorsum, clangore tubarum everterendo muros Hiericho, sistendo solem et lunam ad imperium Josue, lapides de celo super hostes Hebræorum pliendo, et similia multa mirabilia operando. « Ut det illis hereditatem gentium, » id est, ut daret illis fidelibus suis terram Palestinæ, quam gentiles Chananæi tanquam propriam hereditatem et possessionem obtinebant.

Mem. OPERA MANUUM EJUS VERITAS ET JUDICIUM.

Nun. FIDELIA OMNIA MANDATA EJUS :

Samech. CONFIRMATA IN SÆCULUM SÆCULI :

Hain. FACTA IN VERITATE ET ÆQUITATE.

Ac ne quis injustitiam suspicaretur in eo quod Deus terram Palestinæ abstulit Chananæis, et donavit Judæis; addit : « Opera manuum ejus veritas et judicium, » id est, omnia opera Domini, et in his hoc particulare opus expulsionis Chananæorum, et introductionis Judæorum, facta sunt cum magna fidelitate et justitia. Veritas enim hoc loco, ut etiam alibi passim fidelitatem significat servandi promissa. Quoniam igitur promiserat Deus Abrahæ terram illam se daturum posteris ejus, hoc opus Dei factum est « in veritate; » et quoniam idem Deus non ante expulit Chananæos, quam « impleta esset mensura peccatorum, » ob quæ expelli mererentur; ideo hoc idem opus factum est « cum justitia, » quæ hoc loco dicitur judicium, quod est justitiæ actus. « Opera ergo manuum ejus veritas et judicium, » id est, fideliter et juste sunt. Quod autem mererentur puniri Chananæi, et in penam privari terra Palestinæ, probat Propheta : quia non servaverunt præcepta Dei naturalia, quæ sunt omnibus communia et immutabilia, quia continent prima principia justitiæ : nam *Levit. xviii*, prohibet Deus incestum, adulterium, vitium contra naturam, idololatriam, et similia, et addit : « Omnes execrationes istas fecerunt accole terræ, qui fuerunt ante vos, » et polluerunt eam; caveate ergo « ne et vos similitur evomat, cum paria feceritis, sicut evomit gentem quæ fuit ante vos. » Ait igitur : « Fidelia omnia mandata ejus, » id est, omnia præcepta Dei, præsertim naturalia, fidelia sunt, quia neminem decipiunt, cum sint rectissima et justissima, et per hoc penam adferant prævaricatoribus, et præmia observatoribus. Nec solum fidelia sunt, sed etiam immutabilia et indispensable, cum in nullo casu inveniri possint injusta; ideo addit : « Confirmata in sæculum sæculi, facta in veritate et æquitate, » id est, stabilita sunt æterna firmitate, quia condita sunt « in veritate, » id est, in rectitudine, « et æquitate, » id est, justitia; nam, ut diximus, rectitudinem et justitiam absolutam continent. Vide S. Thomam in II, *Quæst. C. art. 8.*

Phé. REDEMPTI NEM MISIT POPOLO SVO.

Tsedé. MANDAVIT IN ÆTERNUM TESTAMENTUM SUUM.

Non desunt etiam ex veteribus, qui hæc referant ad litteram ad liberationem populi de Ægypto : sed videtur omnino Propheta altiore redemptionem intelligere, et exponunt S. Augustinus et Euthymius; nam de Judæis jam dixerat, datum illis fuisse manna de celo, et hereditatem gentium; neque ulla erat ratio, cur reverteretur

ad antiquiora. Igitur post decantata beneficia Dei erga Patres Testamenti veteris, transit ad beneficia Dei longe excellentius Testamenti novi, quo vera atque æterna redemptio continetur. « Redemptioem, inquit, misit populo suo, » quasi dicit : Post hæc misit redemptorem tam sæpe promissum, et tamdiu expectatum, de quo prophetavit etiam Zacharias, cum ait *Luc. i.* « Benedictus Dominus Deus Israel, quia visitavit, et fecit redemptionem plebis suæ. » Redemit autem Christus populum suum de captivitate et servitute peccati, et potestate tenebrarum, pretio sanguinis sui. Et hoc modo vere et proprie « mandavit in æternum testamentum suum, » id est, jussit (hoc enim significat vox hebræa *צוה*) et statuit testamentum, sive pactum esset æternum, de vera et æterna salute, et possessione collestis patriæ; nam Testamentum vetus, quo promittebatur terra Palestinæ, non fuisse æternum, experientia docet. Quare et Hieremias cap. *xxi*, ait : « Ecce dies veniunt, dicit Dominus, et feriam domui Israel et domui Judæ fœdus novum, non secundum pactum, quod pepigi cum patribus eorum, ut educerem eos de terra Ægypti, pactum quod irritum fecerunt, et ego dominatus sum eorum, dicit Dominus : sed hoc erit pactum, quod feriam cum domo Israel post dies illos, dicit Dominus : Dabo legem meam in visceribus eorum, et in corde eorum scribam eam, et ero eis in Deum, et ipsi erunt mihi in populum. »

Coph. SANCTUM ET TERRIBILE NOMEN EJUS.

Resch. INITIUM SAPIENTIE TIMOR DOMINI.

Docet consequenter modum permanendi in testamento Domini, ut assequamur promissiones ejus, ac dicit : « Sanctum et terribile nomen ejus, » id est, is qui mandavit in æternum testamentum suum, sanctus et terribilis est, et ideo odit pollutionem et immunditiam peccati, quia sanctus est, et dicit, *Levit. xi* : « Sancti estote, quia sanctus sum Dominus Deus vester; » et simul punit pollutos et immundos, quia terribilis est, « et horrendum est incidere in manus Dei viventis, » *Hebr. x*; et propterea « initium sapientiæ timor Domini, » id est, illi vere incipiunt sapere, qui timent Dominum, et ex timore illo cavent a peccatis, observant legem, operantur bona, ut paulatim ex timore ad amorem perveniant, et incipiunt odisse malum, non timore penæ, sed amore justitiæ. Potest etiam hic locus intelligi de timore sancto, quo timeamus offensionem Dei, quia diligimus Deum; qui timor dicitur initium sapientiæ, quia pertinet ad primam, et magis necessariam partem sapientiæ. Sapientia enim perfecta duo requirit, cognitionem et amorem Dei : sed in hac vita priores partes tribuantur amori, sive timori sancto filiali. Unde Ecclesiasticus cap. *i*, ubi dicit : « Initium sapientiæ timor Domini, » addit, « plenitudo sapientiæ est timere Deum; » ut intelligamus timorem Domini sanc-

tum diei initium, quæ est quasi caput, id est, pars prima et potissima, ut dici possit etiam tota sapientia.

Scin. INTELLECTUS BONUS OMNIBUS FACIENTIBUS EUM.

Tax. LAUDATIO EJUS MANET IN SÆCULUM SÆCULI.

Declarat quod dixit, initium sapientie esse timorem Domini. Est enim, ac si dicat: « Intelligentia quidem, » quæ pars est sapientie, « bona est, » sed facientibus eam, id est, ex timore sancto facientibus, quod scientia docet esse faciendum: alioqui intelligentia sine timore inutilis vel perniciosa est: nam « scienti bonum facere, et non facienti, peccatum est illi, » *Jacob. iv.* Nominem *intellectus*, significatur hoc loco ipsa intelligentia, sive scientia, aut doctrina, ut voces hebraica et græca clarius sonant: pronomen *eum*, cum dicitur, *facientibus eum*, refertur ad *intellectum*, ut refertur Chrysostomus et Augustinus.

PSALMUS CXII

SECUNDUM HEBRÆOS.

V. v. — *Alleluia, reversionis Aggei et Zachariae.*

1. Beatus vir, qui timet Dominum: in mandatis ejus volet nimis.
2. Potens in terra erit semen ejus: generatio rectorum benedicetur.
3. Gloria et divitiæ in domo ejus, et justitia ejus manet in seculum sæculi.
4. Exortum est in tenebris lumen rectis: misericors, et miserator, et justus.
5. Jucundus homo qui miseretur et commodat, disponet sermones suos in judicio:
6. Quia in æternum non commovebitur.
7. In memoria æterna erit justus: ab auditione mala non timebit.
Paratum cor ejus sperare in Domino.
8. Confirmatum est cor ejus: non commovebitur, donec despiciat inimicos suos.
9. Dispersit, dedit pauperibus: justitia ejus manet in seculum sæculi, cornu ejus exaltabitur in gloria.
10. Peccator videbit, et irascetur; dentibus

In hebreo habetur *facientibus ea*, nimirum quæ intelliguntur esse facienda. Itaque sensus in idem recidit. Quod autem sequitur: « Laudatio ejus manet in seculum sæculi, » aliqui referunt ad Deum, ut sensus sit: Laudatio ejus, cujus nomen est sanctum et terribile, semper manebit, ita S. Chrysostomus. Sed videtur melius continuare textum expositio S. Augustini, qui hunc versiculum refert ad illum qui timet Dominum, et qui facit quod intelligit esse faciendum: illius enim premium erit, ut inhabitet in domo Domini omnibus diebus vite sue, et sit unus ex illis, qui laudabunt Deum in seculum sæculi. Quare *laudatio ejus* est laudatio qua ipse homo, timens Deum, perpetuo laudabit Dominum. Potest etiam satis commode intelligi versiculus de laude, qua ipse timens Deum, et faciens quod intelligit esse faciendum, laudabitur a Deo, ut servus bonus et fidelis, et consequenter laudabitur ab angelis et aliis sanctis, et ejusmodi laus erit æterna, quia, ut dicitur in *Psalm. cx:* « In memoria æterna erit justus, ab auditione mala non timebit. »

V. s. n. — *Alleluia.*

Aleph. Beatus vir qui timet Dominum,
Beth. In mandatis ejus volet nimis.
Gimel. Potens in terra erit semen ejus:
Daleth. Generatio justorum [*h. rectorum*] benedicetur.
He. Substantia et divitiæ in domo ejus,
Vau. Et justitia ejus perseverans semper.
Zain. Ortum est in tenebris lumen justis [*h. rectis*]:
Heth. Clemens et misericors et justus [*h. pius*].
Teth. Bonus vir clemens et fœnerans:
Jod. Dispensabit verba sua in judicio.
Chaph. Quia in æternum [*h. seculum*] non commovebitur.
Lamed. In memoria sempiterna erit justus.
Mem. Ab auditu malo non timebit:
Nun. Paratum cor ejus confidens in Domino.
Samech. Firmum cor ejus non timebit:
Ain. Donec aspiciat in hostibus suis.
Phe. Dispersit, dedit pauperibus,
Sade. Justitia ejus permanet in æternum.
Coph. Cornu ejus exaltabitur in gloria.
Res. Impius videbit, et irascetur;

PSALMUS CXI.

suis fremet et tabescet: desiderium peccatorum *Sin.* Dentibus suis fremdet, et tabescet: peribit. *Thau.* Desiderium impiorum peribit.

Argumentum. — Commemoratur præmia pietatis, sicut *Psalmus i* et alii. Ordine alphabetico scriptus hic quidem ad exemplum proxime progressi.

1. Laudate Jovam.
Beatus vir, qui timet Jovam, præceptis ejus delectatur valde!
2. Potens in terra erit semen ejus, genus rectorum benedicetur.
3. Opes et divitiæ sunt in domo ejus, et justitia ejus stat in æternum.
4. Oritur in tenebris lux probis, misericors et benignus et justus est probus.
5. Beatus vir, qui gratificatur et mntium dat, res suas juste (et sapienter) dispensat (regit):
6. Nam in æternum non dimovebitur, memoria æternæ erit justus.
7. A nuntio malo non timeat, firmus est animus ejus, confisus Jovæ.
8. Suffultus (firmatus) corde non timeat, dum oculos pascet adversariis suis (devictis).
9. Dispergit (largiter distribuit), dat pauperibus, justitia ejus manet in perpetuum, ideo cornu ejus effert se cum honore.
10. Improbus videt id et mœret, dentibus suis fremdet et tabescit: desiderium improborum evanescit.

NOTE.

Vers. 3. *Justitia*, etc., i. e. nec opibus corrumpitur. Alii *justitiam* dictam volunt pro *justitiæ præmio* sine ratione sufficienti. — Vers. 4. Sensus: Res proborum adversæ in secundas convertuntur. — Vers. 7. *Malo*, tristi, puta periculorum. Alius de *fama* intelligit, hoc sensu: Non curat obtreccionem aut calumnias ullas. — Vers. 10. Aut *videbit, mœrebit*, etc.

BELLARMINI EXPLANATIO.

PSALMUS CXI.

TITULUS ET ARGUMENTUM.

Alleluia, reversionis Aggei et Zachariae

Hic *Psalmus* recte conjungitur superiori, quia laudat virum justum, ut ille laudabat Deum, et est alphabeticus, continens viginti duos versiculos incipientes a litteris alphabeti ordine positos. Eundem quoque habet titulum, *Alleluia*, apud Hebræos et Græcos; sed apud Latinos, teste Augustino, adduntur hæc verba, *Alleluia, reversionis Aggei et Zachariae*. Videtur enim David in spiritu prævidisse Aggeum et Zachariam, post expletum tempus captivitatis, redisse ad populum, eumque admonuisse quanta sit felicitas viri justi et timētis Deum, et hęc exemplo exhortatur alios ad probitatem, ut non incidant in similem captivitatem.

EXPLICATIO PSALMI.

Allelu. BEATUS VIR, QUI TIMET DOMINUM.
Beth. IN MANDATIS EJUS VOLET NIMIS.

Hæc est propositio quam per totum Psalmum variis argumentis probat, ut suadet omnibus pietatem: « Beatus, inquit est, quicumque timet Dominum. » Sed quia non quicumque timor facit beatum, addit declarans: « In mandatis ejus volet nimis. » ubi repetendum est *qui*, ut hic sit sensus: Beatus est vir ille, qui timet Dominum, qui ex eo timore in mandatis ejus libentissime implendis versabitur: nam in mandatis velle nimis, nihil est aliud, nisi mandata valde diligere, et ad mandata multum esse affectum, sive in adimplendis mandatis magnam habere voluntatem. In summa ille dicitur felix, qui et interior timet Deum timore sancto, et exterius promptus est ad implenda mandata, ac per hoc justus et pius est.

Ghimel. POTENS IN TERRA ERIT SEMEN EJUS.
Daleth. GENERATIO RECTORUM BENEDICETUR.

Hæc est prima felicitas hominis timentis Deum, quod nullam prolem consequatur. « Potens, inquit, in terra erit semen ejus, » id est, robusta erit ejus posteritas ob multitudinem filiorum; et rationem reddit, cum addit: « Generatio rectorum benedicetur. » quia videlicet generatio iustorum ex divina benedictione fecundissima erit. Benedictio enim in Testamento veteri, ut plurimum ad fecunditatem pertinet. Hæc prima felicitas non erat in viris justis perpetua, sed frequens. Scimus enim Abrahamum longo tempore in matrimonio sine liberis vixisse, ut etiam filium ejus Isaac, et postea non paucos alios. Sed si exponatur Psalmus de fructu bonorum operum, ex semine gratia celestis procedente, felicitas erit omnino perpetua: nemo enim est vere pius et justus, qui non assidue serat opera bona, ex quibus magnam omnino messem tempore suo collecturus sit.

He. GLORIA ET DIVITIE IN DOMO EJUS,
Vau. ET JUSTITIA EJUS MANET IN SÆCULUM SÆCULI.

Secunda felicitas est honorum et opum abundantia, que tamen non inducat ad peccatum, neque justitiam corrumpant. Sæpe enim accidit ut honores et divitie superbiam gignant, vel carnalibus voluptatibus deserviant, et tum non felicitati, sed calamitati potius deputandæ sunt. At igitur: « Gloria et divitie in domo ejus, » id est, non solum multitudine filiorum, sed etiam honoribus et divitiis abundabit justus, et tamen (quod est omnium felicissimum) non corrumpetur animus ejus istis fortunæ bonis, sed « justitia, » et probitas ejus, « perseverabit usque ad

finem. » Hæc etiam felicitas non est perpetua, si agatur de gloria interna, de bonæ conscientie testimonio, et de divitiis fidei, ac de illo quæstu magno intelligatur, de quo Apostolus I *Timoth.* vi: « Quæstus magnus est pietas cum sufficientia, » id est, pietas sine sollicitudine temporalium, ita ut animus sit contentus iis que habet, perpetua felicitas erit: nam, ut ille dixit, animus dives debet esse, non arca; tunc autem animus dives est, quando alimentis et tegumentis contentus, nihil optat amplius, sed sibi ipse sufficit; quod Apostolus dixit, « pietas cum sufficientia, » et græce significantius *αὐτάρκεια*; quod declaravit idem Apostolus *Philip.* iv, cum ait: « Didici, in quibus sum, sufficiens esse; scio et abundare, et penuriam pati. »

Zain. EXORTUM EST IN TENEBRIS LUMEN RECTIS.
Cheth. MISERICORS, ET MISERATOR, ET JUSTUS.

Tertia felicitas timentium Deum, est lumen prudentie et consilii, divinitus affulgens in tenebris dubitationum, que passim occurrunt in rebus gerendis, item in discernendis fraudibus falsorum fratrum; denique lumen consolationis in omnibus calamitatibus et ærumnis hujus vite. « Exortum est in tenebris lumen rectis, » id est, affulsit rectis hominibus, quales sunt timentes Deum, lumen consilii et consolationis in tenebris dubitationum et tribulationum: quod lumen est ipse Deus, « misericors, et miserator, et justus, » qui misericordiam facit viris misericordibus, quia justum est ut misericordes misericordiam consequantur.

Theth. SECUNDUS HOMO QUI MISERETUR, ET COMMODAT:

Iod. DISPONET SERMONES SUOS IN JUDICIO:

Caph. QUIA IN ÆTERNUM NON COMMОВEBITUR.

Quarta felicitas est lætitia spiritualis, que residet in corde timentium Deum. Qui enim Deum timent, facile indulgenti offensiones miserando fragilitates humanas, facile etiam commodant egenibus, et sic implent Dominicum præceptum, *Luc.* vi: « Dimittite, et dimittentini; date, et dabitur vobis. » Hæc autem bona opera maximam lætitiâ pariunt; sicut e contrario, qui retinent offensiones, vel negant proximo beneficium, semper amaro sunt animo, tum quia conscientia pungit, tum quia cogitant se odio haberi. Illud, *miseretur*, a nonnullis refertur ad eleemosynas que dantur egenibus; sed quia de eleemosyna paulo post fit specialis mentio, cum dicitur: « Dispensit, dedit pauperibus, » ideo maluimus cum S. Augustino referre ad indulgentiam offensionum, quod est genus eleemosynæ spiritualis. Quinta felicitas est prudentia in loquendo, prop-

ter quam evitantur incommoda maxima, inimicitia, rixæ, detractiones, et similia. Qui enim timet Deum, « disponit sermones suos in judicio, » id est, dispensabit verba sua cum maturitate iudicii, ut neminem ledat, et inde plurima bona lucrabitur. Alii per sermones intelligunt rationes et negotia. Sed quamvis vox hebræa et græca id patiatur, tamen vox latina non patitur, et verisimile est Prophetam varia bona timentium Deum enumerare, non eadem sæpius repetere. De prudentia in negotiis supra jam dixerat; de prudentia in loquendo nihil hactenus dixit. Reddit autem rationem, cur disponet sermones suos in judicio, cum addit: « Quia in æternum non commovebitur, » id est, quia vir est constans in propositis suis, et stabilis, et prævidet prudenter omnia, ut quicquid accidat, eum commovere non possit.

Lamed. IN MEMORIA ÆTERNA ERIT JUSTUS.

Mem. AB AUDITIONE MALA NON TIMEBIT.

Sexta felicitas timentis Deum est, quod vivet semper in hominum memoria, et vivet non per memoriam insignis alicujus flagitii, quomodo vivunt Judas et Cain, Herodes et Pilatus, Annas et Caiphas, sed vivet per memoriam gloriosam; nam laudes ejus enarrabit omnis Ecclesia Sanctorum; neque solum « in memoria æterna » erit apud mortales, sed etiam nomen ejus scriptum erit in libro vite, quod nunquam delebitur, et eo modo vere ac proprie in memoria æterna erit apud angelos in celo. Et « ab auditione mala non timebit, » id est, non timebit a detractionibus et reprehensionibus hominum impiorum; neque etiam timebit a sententia illa formidolosa iudicis æterni, videlicet: « Ille, maledicti, in ignem æternum, » etc., *Matth.* xxv.

Nun. PARATUM COR EJUS SPERARE IN DOMINO.

Samech. CONFIRMATUM EST COR EJUS, NON COMMОВEBITUR.

Hain. DONEC DESPICIAT INIMICOS SUOS.

Septima felicitas timentis Deum, est firma atque stabilis et vana protectio, qua fretus nihil unquam malorum timebit. « Paratum cor ejus sperare in Domino, » id est, in omni adversitate, sive periculo imminente cor ejus paratum habet refugium ad Deum, quia semper est promptum et paratum sperare in Domino, nunquam obliviscitur adiutorium Dei, nunquam diffidit, nunquam hæsit. « Confirmatum est cor ejus » in hac fiducia, ut nullum ei sit periculum, ne ab illa forte deficiat. « Non commovebitur donec despiciat inimicos suos, » id est, non nunquam timebit, dum periculum ab inimicis durabit. Multo autem minus timebit, cum eos ut prostratos et devictos despiciat, habetur *videat*, ex quo sequitur ut despiciere hoc loco non sit proprie contemnere, sed

videre ex altiore loco, ut sit despiciere quasi deorsum inspicere, juxta illud Virgiliti: « Despicens mare velivolcum. » Sed quia respiciere inimicos ex alto, contingit illis qui vident inimicos dejectos et prostratos, ac per hoc illos contemnunt, recte potest exponi: « Donec despiciat, » id est, donec contemnat, ut jam devictos et profligatos; quamvis vox illa immediate non contemnere, sed inspicere significet, si cum voce hebraica convenire debeat. Et quoniam, durante hæc vita mortali, nunquam cessabunt pericula ab hostibus pietatis, nec videbimus eos omnino prostratos, nisi cum in celesti sede positi longissime abjectos despiciemus; ideo illud, *donec*, tandiu durabit quamdiu præciosa vita durabit.

Phe. DISPERSIT, DEDIT PAUPERIBUS.

Tsade. JUSTITIA EJUS MANET IN SÆCULUM SÆCULI.

Coph. CORNU EJUS EXALTABITUR IN GLORIA.

Octava felicitas est gratia bene videnti divitiis; nam ex dono Dei habent amici Dei, ut intelligant quanta sapientia sit per eleemosynas transferre thesauros suos in celum, *Matth.* vi, « ubi nec tunc fur demolitur, nec fures effodiunt, nec furantur. » Dispensit, inquit, dedit pauperibus, » id est, iste homo timens Deum, opes suas non abscondit, neque angere studuit, sed sparsit in pauperes, id est, abundanter effudit, sed ac prudentia, ut dederit potius multis parum quam paucis multum, ut multis provideret necessaria, nulli daret superflua. Simile est quod habetur *Isai.* lviii: « Frange esurienti panem tuum; » et I *Cor.* xiii: « Si distribuero in cibos pauperum omnes facultates meas. » Nec tamen negamus quin aliquando melius sit multum uni dare, quam multo parum, ut cum virgo pauper tradenda est viri, vel ecclesia edificanda, vel captivus redimendus. Vide S. Thomam in III, *Quæst.* xxxii, art. 10, et S. Gregorium *De Cura Pastoralis*, part. III, admodum 21. Ex hac liberalitate duo bona lucrata est, unde vere beatus dici potest: primum, si pecunias dimittit, justitiam auxit, « et justitia ejus, » id est, bonum opus ejus « manet in sæculum sæculi, » conservandum apud Deum, ut suo tempore mercedem plenam accipiat; nam « qui miseretur pauperis, fecerit Deo, » inquit Sapiens *Prov.* xxix. Deinde « cornu ejus exaltabitur in gloria, » id est, non solum mercedem habebit in vita futura, sed etiam in hoc sæculo poterit et gloria augebuntur; cornu in Scripturis potentiam et robur significat. Dicitur autem exaltari cornu alicujus, quando ille fit potentior et fortior. « Exaltari autem cornu in gloria, » est hominem fieri non solum potentem, sed etiam gloriosum, quales sunt viri celebres et honorati, quibus alii deferunt et cedunt. Significat igitur hic versiculus et eleemosynas non fieri homines teneiores et despectos, sed augeri divitiis potentia et gloria, cujus rei multa sunt exempla in divinis literis, præ-

serim in libro *Job* et in libro *Tobias*; et non pauca legi possunt in Vitis Sanctorum, ac præcipue in *Vita S. Joannis Eleemosynarii*, et in *Prælo Spirituæ Sophronii*.

Resch. PECCATOR VIDEBIT, ET IRASCETUR.

Scin. DENTIBUS SUI FREMET ET TABESCEAT.

Tau. DESIDERIUM PECCATORUM PERIBIT.

Postrema felicitas est, quod timens Deum om-

nem invidiam superabit. « Peccator videbit, » id est, considerabit bona opera timentis Deum, et ejus felicitate, et invidia torquebitur, « et irascetur » sorti ejus. Et instar rabidi canis « fremet » adversus illum, « et » præ dolore « tabescet; » sed interim « desiderium incipit, » quo cupit perditionem justis, non adimplebitur, sed una cum ipso impio brevi « peribit. » Ergo beatus et felix est qui timet Dominum; miser et infelix, qui non timet.

PSALMUS CXIII

SECUNDUM HEBRÆOS.

V. v. — Alleluia.

1. Laudate, pueri, Dominum; laudate nomen Domini.
2. Sit nomen Domini benedictum, ex nunc et usque in sæculum.
3. A solis ortu usque ad occasum, laudabile nomen Domini.
4. Excelsus super omnes gentes Dominus, et super cælos gloria ejus.
5. Quis sicut Dominus Deus noster, qui in altis habitat,
6. Et humilia respicit in cælo et in terra?
7. Suscitans de terra inopem, et de stercore erigens pauperem;
8. Ut collocet eum cum principibus, cum principibus populi sui.
9. Qui habitare facit sterilem in domo, matrem filiorum lætantem.

Argumentum. — In Jovam augustissimum eundemque benignissimum trium stropharum hymnus: vers. 1-3, Jovæ celebrandus ab omnibus, omni tempore ac loco; vers. 4-6, Jovæ Deus altissimus; vers. 7-9, qui idem demittit se ad eorum rerum humanarum. Paulo post reditum et captivitate scriptus.

1. Laudate Jovam.
Laudate, servi Jovæ,
laudate nomen Jovæ.
2. Sit nomen Jovæ benedictum,
ex nunc et usque in æternum.
3. Ab ortu solis usque ad occasum ejus
sit laudatum nomen Jovæ.
4. Altus est super omnes gentes Jovæ,
super cælos gloria ejus.
5. Quis similis est Jovæ, Deo nostro,
qui excelsè sedet,
6. Qui alte despiciet
in cælis et in terram?

7. Erigit ex pulvere tenuem (vel afflictum),
e fimo elevat pauperem,
8. Ut collocet eum cum principibus,
cum principibus populi sui.
9. Habitare facit sterilem domus (heram)
matrem filiorum lætantem.
Laudate Jovam.

NOTE.

Vers. 3. Sit laudatum; vel, est laudandum. — Vers. 4. Hengstenberg, in cælis gloria ejus, puta ab angelis et sanctis celebratur. — Vers. 5. Propr. se elevans ad sedendum, se deprimens ad videndum, vel qui altum facit sedendo, profundum aut humile facit videndo. Iod parag.

BELLARMINI EXPLANATIO.

PSALMUS CXII.

TITULUS ET ARGUMENTUM.

Alleluia.

Hic Psalmus brevis et facilis hortatur cultores Dei ad ipsum Deum laudandum ob id potissimum, quod cum sit Altissimus, tamen non dignatur ad nos oculos inclinare, et multis nos beneficiis afficere.

EXPLICATIO PSALMI.

1. LAUDATE, PUERI, DOMINUM; LAUDATE NOMEN DOMINI.
2. SIT NOMEN DOMINI BENEDICTUM, EX NUNC ET USQUE IN SÆCULUM.

Nomine puerorum intelliguntur servi Dei, qui eum pure colunt; quamvis enim vox græca παιδῶν, et latina pueri, sint communes ad servos et ad pueros significandos, tamen vox hebraica עבדֵי nihil significat, nisi servum; et clarius etiam id apparet ex eo quod in hebræo vox Domini est in casu gignendi: *Laudate, servi Domini: laudate nomen Domini.* Magna tamen est affinitas servus cum parvulis, ut non immerito servi dicantur pueri, et pueri servi, quoniam servi sinere debent se regi a dominis, quomodo parvuli reguntur a majoribus; unde etiam B. Paulus ait *ad Gal. iv*: « Quanto tempore heres parvulus est, nihil differt a servo. » Admonemur igitur voce puerorum, servos Dei simplices et puros esse debere, et ad nutum Domini sine tergiversatione procedere. « Laudate, pueri, Dominum; laudate nomen Domini, » id est, o vos omnes, qui servi estis Dei, in hoc præcipue illi servite, ut pura mente cogitetis magnitudinem Domini vestri, et toto cordis affectu laudetis nomen ejus, potentiam videlicet, et gloriam ejus infinitam. Similis exhortatio habetur in *Psalm. cxxxiv*: « Ecce nunc benedicite Dominum, omnes servi Domini; » et in *Psalm. cxxxv*: « Laudate nomen Domini; laudate, servi, Dominum. »

Declarat modum quo servi Dei laudare debent nomen Domini, ac dicit affectu saltem et desiderio laudandum esse, quandoquidem re ipsa non humi repente laudare, ut oportet, nescimus. Dicite ergo, ait, infimo cordis affectu: « Sit nomen Domini benedictum, ex nunc » a presentibus, « et usque in æternum » a futuris, ut ab ejus laudibus nunquam cessetur, vel potius, « ex hoc nunc, » incipite laudare; « et usque in sæculum » laudate, id est, semper laudate, sive prospera, sive adversa contingant, sive in hac vita, sive in futura, semper laus ejus sit in ore vestro, et cum S. Job semper dicite: « Sit nomen Domini benedictum. »

3. A SOLIS ORTU USQUE AD OCCASUM, LAUDABILE NOMEN DOMINI.

Declarat hoc versu et sequentibus materiam laudis Dei, ac dicit ubique inveniri materiam laudis Dei, cum omnia sint plena operibus ejus magnis et mirabilibus, quæ diligenter considerata laudabilem reddunt artificem. « A solis ortu usque ad occasum, » id est, per totam mundi amplitudinem, a principio usque ad finem, « laudabile est nomen Domini, » propter opera ejus, quibus ab omni parte plenus est mundus.

4. EXCELSUS SUPER OMNES GENTES DOMINUS, ET SUPER CÆLOS GLORIA EJUS.

Non solum per amplitudinem mundi, sed etiam per altitudinem ubique invenitur materia laudis Dei; nam etiam si multi sint in terra magni principes et potentissimi reges, tamen super omnes longe eminent Deus; neque solum «super omnes gentes terræ,» sed etiam super omnes angelos cœli excelsus est Deus, et gloria ejus cœlos omnes, et qui habitant in eo, transcendit. S. Joannes Chrysostomus in his duobus versiculis vult contineri predictionem Ecclesie christiane, per quam factum est, ut «nomen Domini,» quod in sola fere Judæa notum erat, «a solis ortu usque ad occasum,» laudetur, et omnes illi subjiciantur, et eo modo sit «excelsus Dominus super omnes gentes.»

5. QUIS SICUT DOMINUS DEUS NOSTER, QUI IN ALTIS HABITAT, ET HUMILIA RESPICIT IN CÆLO ET IN TERRA?

Laudat nunc Deum ab admirabili benignitate, quæ conjuncta cum tanta sublimitate mirabilior apparet. «Quis, inquit, est sicut Deus noster, qui in altis habitat,» videlicet in summo cœlo, et tamen «humilia respicit,» homines videlicet, qui jacent in terra. Nam sic explicandus videtur ad litteram hic versiculus juxta distinctionem hebraicam, et modum loquendi Scripturæ; ut illud, *in cœlo*, referatur ad illa verba, *in altis habitat*, et illud, *in terra*, referatur ad illa, *humilia respicit*; præsertim cum in hebræo sint duo participia contraria: *Quis sicut Dominus Deus noster exaltans se ad sedendum, et humilians se ad respiciendum in cœlo et in terra*, id est, ad sedendum in cœlo, et ad respiciendum in terra. Similis est sententia illa in cap. i *Cantic.*: «Nigra sum, sed formosa, filie Sion, sicut tabernacula Cedar, sicut pelles Salomonis,» ubi sicut *tabernacula Cedar* conjungitur cum *nigra sum*, et sicut *pelles Salomonis* conjungitur cum *sed formosa*. Significatur autem hac phrasi Deum per excellentiam naturæ omnia sub se habere; et tamen per clementiam rebus omnibus, quamvis humillimis, adesse, ac præcipue hominibus mitibus, et corde humilibus se inclinare. Quod si non placeat hæc distinctio, potest etiam recte exponi, quod Deus, quamvis nature sit excellentissima et sublimissima, tamen a superbis et tumidis oculis avertere, ad humiles et mites libenter aspiciere solet; idque tam in cœlo quam in terra: nam et in cœlo superbos angelos detestatus, humiles respexit, et ad gloriæ suæ participationem evexit; et in terra superbis Pharaonibus, Saulibus, aliisque similibus contemptis, ad Moysen, Davidem, aliosque miles et humiles respexit. Sed altiore et prophetico sensu significatur his verbis, Deum in cœlo sedentem non neglexisse genus humanum in terra humiliter abjectum.

6. SUSCITANS A TERRA INOPEM, ET DE STERCORE ERIGENS PAUPEREM.

7. UT COLLOCAT EUM CUM PRINCIPIBUS, CUM PRINCIPIBUS POPULI SUI.

Declarat cur Deus respiciat humiles; ac dicit id eum facere, ut eos exaltet. Quamvis autem hæc applicari possint singulis hominibus, quos ex infimo gradu Deus evexit ad summum, quales fuerunt Joseph patriarcha, Moses, David, et similes, tamen aptissime conveniunt hi duo versiculi humano generi, id est, toti gregi pusillo electorum, quibus Salvator ait *Luc. xii.*: «Nolite timere, pusillus grex, quia complacuit Patri vestro dare vobis regnum,» nam genus humanum jacebat in terra, et in stercore peccati originalis et consequentium miseriarum; et tamen Deus sedens in cœlo respexit in terram, et inde suscitavit inopem, hominem videlicet spoliatum a latronibus, et relictum semivivum, et jacentem in stercore miseriarum, ut collocaret eum «cum principibus:» non quibuscumque, sed «cum principibus populi sui,» possessoribus cœlestis Jerusalem, et participibus regni cœlorum. Nam exaltatio a paupertate temporalis ad opes regni temporalis, etiam si nobis magna esse videatur; vere tamen exigua ac pene nulla exaltatio est, cum opes regni caducæ sint, et ad dispensandum tradite, et cum obligatione reddendæ rationis in die judicii, et conjuncte cum magna afflictione spiritus, et periculo æternæ salutis amittendæ. At exaltatio a statu peccati et mortis, ad statum gloriæ et beatæ immortalitatis, ad æqualitatem angelorum, ad consortium boni illius, quod ipsum Deum beatum facit, hæc vera, et vere magna, et appetenda maxime exaltatio est.

8. QUI HABITARE FACIT STERILEM IN DOMO MATREM FILIORUM LETANTEM.

Quemadmodum infelicitas virorum est status humilis et despectus, ita infelicitas mulierum est sterilitas. Sed quomodo Deus respicit viros humiles, ut de statu infimo erigat ad regnum, ita respicit humiles feminas, ut de sterilitate perducat ad fecunditatem. Potest autem hoc totum referri ad singulas feminas, ut Saram, Rebecca; Rachel, Annam, et similes. Sed altiore sensu pertinet ad Ecclesiam ex gentibus congregatam, quæ longo tempore mansit sterilis, sed in senectute peperit plurimos, juxta illud Apostoli *ad Gal. iv.* ex cap. *liv Isai.*: «Letare, steris, quæ non paris, erumpe, et clama, quæ non parturis, quia multi filii desertæ magis quam ejus quæ habet virum.» Quod autem ad verba attinet, cum dicitur: «Qui habitare facit sterilem in domo,» per *domum* intelligitur familia sive abundantia filiorum, ut sensus sit: Qui facit, ut sterilis, quæ manebat solitaria, jam habitat inter multas proles, in magna familia. Id quod explicatur per verba sequentia: «Matrem filiorum letantem;»

Id enim est, habitare in domo, esse matrem filiorum, ac per hoc esse letantem ob filiorum mul-

titudinem, quæ erat mœsa ob sterilitatem et solitudinem.

PSALMUS CXIV

SECUNDUM HEBRÆOS.

V. v. — Alleluia.

1. In exitu Israel de Ægypto, domus Jacob de populo barbaro:
2. Facta est Judæa sanctificatio ejus, Israel potestas ejus.
3. Mare vidit, et fugit: Jordanis conversus est retrorsum:
4. Montes exultaverunt ut arietes, et colles sicut agni ovium.
5. Quid est tibi, mare, quod fugisti, et tu, Jordanis, quia conversus es retrorsum?
6. Montes exultastis sicut arietes, et colles, sicut agni ovium?
7. A facie Domini mota est terra, a facie Dei Jacob:
8. Qui convertit petram in stagna aquarum, et rupem in fontes aquarum.

V. s. II.

Cum egrediretur Israel de Ægypto: domus Jacob de populo barbaro:
Factus est Judas in sanctificationem ejus: Israel potestas illius.
Mare vidit, et fugit: Jordanis conversus est retrorsum.
Montes subsilierunt quasi arietes: colles quasi filii gregis [*h. ovium*].
Quid tibi est, mare, quod fugisti? Jordanis, conversus es retrorsum.
Montes, subsultastis quasi arietes: colles, quasi filii gregis [*h. ovium*].
A facie Domini contremisit terra: a facie Dei Jacob.
Qui convertit petram in paludes aquarum: silicem in fontes aquarum.

PSALMUS CXV

SECUNDUM HEBRÆOS.

9. Non nobis, Domine, non nobis: sed nomini tuo da gloriam.
10. Super misericordia tua, et veritate tua, nequando dicant gentes: Ubi est Deus eorum?
11. Deus autem noster in cœlo: omnia quantumque voluit, fecit.
12. Simulacra gentium argentum et aurum, opera manuum hominum.
13. Os habent, et non loquuntur: oculos habent, et non videbunt.
14. Aures habent, et non audient, nares habent, et non odorabunt.
15. Manus habent, et non palpabunt: pedes habent, et non ambulabunt: non clamabunt in gutture suo.
16. Similes illis fiant qui faciunt ea, et omnes qui confidunt in eis.
17. Domus Israel speravit in Domino: adjutor eorum et protector eorum est.
18. Domus Aaron speravit in Domino: adjutor eorum et protector eorum est.
19. Qui timent Dominum, speraverunt in Domino: adjutor eorum et protector eorum est.

Non nobis, Domine, non nobis; sed nomini tuo da gloriam: propter misericordiam tuam, et veritatem tuam.
Ne [*h. Quare*] dicant gentes: Ubi est Deus eorum?
Deus autem noster in cœlo: universa quæ voluit, fecit.
Idola gentium [*h. eorum*] argentum et aurum: opus manuum hominum.
Os habent, et non loquuntur: oculos habent, et non videbunt.
Aures habent, et non audient: nasum habent, et non odorabunt.
Manus habent, et non palpabunt: pedes habent, et non ambulabunt: non [*al. nec*] sonabunt in gutture suo.
Similes illis fiant qui faciunt ea, et omnes qui confidunt in eis.
Israel confidit in Domino: auxiliator et protector eorum est.
Domus Aaron confidit in Domino: auxiliator et protector eorum est.
Timentes Dominum confidunt in Domino: auxiliator et protector eorum est.

20. Dominus memor fuit nostri, et benedixit nobis.

Benedixit domui Israel, benedixit domui Aaron.

21. Benedixit omnibus qui timent Dominum, pusillis cum majoribus.

22. Adiciat Dominus super vos, super vos, et super filios vestros.

23. Benedicti vos a Domino, qui fecit cælum et terram.

24. Cælum cæli Domino : terram autem dedit filiis hominum.

25. Non mortui laudabunt te, Domine : neque omnes qui descendent in infernum.

26. Sed nos qui vivimus benedicimus Domino, ex hoc nunc et usque in sæculum.

Dominus recordatus nostri, benedicit, benedicit domui Israel, benedicit domui Aaron.

Benedicit timentibus Dominum : parvis et magnis.

Addat Dominus super vos : super vos et super filios vestros,

Benedicti vos a Domino : qui fecit cælum et terram.

Cælum cælorum Domino : terram autem dedit filiis hominum.

Non mortui laudabunt Dominum : nec omnes qui descenderunt in silentium.

Sed nos benedicimus Domino : amodo et usque in æternum. Alleluia.

Argumentum. — Breviter enarrantur res miræ præcipue, quas Deus edidit, quum Hebræos ex Ægypto in terras Canaanorum traduceret. Carmen in quatuor, si lubet, strophas divide, duobus versiculis constantes.

1. Cum exiret Israel ex Ægypto, domus Jacobi e populo barbare loquenti (peregrino),
2. Facta est Juda sacrum ejus (Jovæ), Israel imperium ejus.
3. Mare vidit (Deum populo suo præsentem) et fugit, Jordanes vertit se retrorsum.
4. Montes (Sinai et Horeb) subsilierunt ut arietes, colles ut filii ovis (agnelli).
5. Quid est tibi, mare, quod fugis; Jordanes, quod vertis te retrorsum?
6. Montes, quod subsilitis ut arietes; colles, ut filii ovis?
7. Præ conspectu Domini contremet, terra, præ conspectu Dei Jacobi,
8. Qui convertit petram in stagnum (lacum) aquarum, saxum (vel *silicem*) in fontem aquarum.

NOTE.

Vers. 2. *Facta est Juda*, non *Judæa*. Tribus illa per synecdochen pro toto populo. *Facta est femin.* quia terra significatur. *Sacrum*, populus ex omnibus selectus et Deo consecratus. *Ejus*. Non sine vi est, quod Jova, cujus plenus est vates, solo suffixo significatur.

PSALMUS CXV

SECUNDUM HEBRÆOS.

Argumentum. — In Syriaca atque Græca Alexandrina interpretatione, ad quam Vulgata Latina, Arabica et Æthiopica expressæ sunt, hic Psalmus cum precedente conjunctus est; et Kimchi monet, hunc Psalmum in quibusdam

libris partem esse præcedentis, quod ipsum et in codd. 18 a Kennicotto, atque in codd. 53 a de Rossio enumeratis observatum est. Nec obstat, imò favet argumentum, non hebreæ enarrationem Psalmi præced. congrue excipiunt sententiæ tales, quales in Ps. cxv continetur. Qui carmen novum hæc incipere volunt, in quibusque hæc strophas præmittant : vers. 1-4, adjuva nos, Jova, ut intelligant qui te silent barbari, te esse Deum verum; 5-8, ipsorum dñi sunt falsissimi; 9-11, confidite, Israeli æ, Jovæ; 12-15, res nostras auctore, 16-18, celebrato Jovam. Nonnulli plures per omnem Psalmum choros sibi respondere putant : ita Ewaldus, qui vers. 1-11 populum loqui optatur, 12-15 pontificem, 16-18 denno populum.

1. Non nobis, Jova, non nobis, sed nomini tuo da gloriam, propter gratiam tuam, propter fidem tuam.
2. Cur dicant gentes : « Ubi tandem Deus eorum ? »
3. Et Deus noster est in cælis; quæcumque voluerit, facit.
4. Simulacra illorum (harbarorum) opus manuum hominis.
5. Os iis est, et non loquuntur; oculi iis, nec vident.
6. Aures iis, neque audiunt; nasus iis, neque odorantur.
7. Manus eorum (nominat. abs. pro *iis*), et non palpant; pedes eorum, et non incedunt, non edunt sonum gutture suo.
8. Similes illis (simulacris) sunt qui faciunt ea, quicunque fiduciam collocant in eis.
9. Israel, fiduciam colloca in Jovæ; auxilium eorum et clypeus eorum is est.
10. Domus Aaronis (sacerdotes), fiduciam collocat in Jovæ; auxilium eorum et clypeus eorum is est.
11. Cultores Jovæ, fiduciam collocat in Jovæ; auxilium eorum et clypeus eorum is est.
12. Jova memor fuit nostri, benedicat, benedicat domum Israelis, benedicat domum Aaronis.
13. Benedicat cultores Jovæ, parvos cum magnis.
14. Augeat Jova vos, vos et liberos vestros.
15. Benedicti estote vos Jovæ (a Jovæ), creatore cæli et terræ.
16. Cæli sunt cæli Jovæ, et terram dedit hominibus.
17. Non mortui laudant Jovam, nec quicunque descenderunt in loca silentii (scæum):

48. Sed nos benedicamus Jovam,
ex nunc et usque in sæculum.
Laudate Jovam.

NOTE.

Vers. 1. *Gloriam tibi debitam propter gratiam et fidem, qua nos liberasti. Maurer quæ tertio membro continentur seorsum capit a progressis, et post fidem tuam intelligit defende nos.* — Vers. 9. *Eorum qui confidunt in eo. Pro imperativis in hoc et duobus seqq. vers. interpretes veteres omnes expresserunt præterita, forsam quia offenderunt in tertie pers. suffixo in vocibus auxilium et clypeus.* — Vers. 14. *Cf. Gen. xix, 24; Joan. x, 16.* — Vers. 16. *Cælum solum sibi Jova retinuit.* — Vers. 18. *Hengstenberg, benedicimus, ut nexus inter vers. 16 et 17 sit: si permittis nos, gentem tuam, ab inimicis deleri, quis tuas laudes in terris cultu publico et solemnè prædicabit?*

BELLARMINI EXPLANATIO.

PSALMUS CXIII.

TITULUS ET ARGUMENTUM.

Alleluia.

Decantat in hoc Psalmo mirabilia opera Dei, dum educeret filios Israel de Ægypto in terram promissionis; idque ad eam finem, ut hortetur populum ad permanendum in confessione unius veri Dei, et sperandum continuo in eius protectione.

EXPLICATIO PSALMI.

1. IN EXITU ISRAEL DE ÆGYPTO, DOMUS JACOB DE POPULO BARBARO :

2. FACTA EST JUDEA SANCTIFICATIO EJUS, ISRAEL POTESTAS EJUS.

Narrat, initio Psalmi, quemadmodum populus Hebræorum in egressu de Ægypto coeperit habere formam populi peculiariter Deo subjecti, et a Deo singulari providentia gubernati, ac si Deus esset proprius eorum rex. Nam antequam ingrederetur Ægyptum, erant una familia, non unus populus; dum autem manserunt in Ægypto, multiplicati sunt valde, sed admixti erant Ægyptiis, et regi Pharaoni serviebant; sed egressi de Ægypto, formam proprie reipublice habere coeperunt, Mose, tanquam Dei vicario et interprete, summum magistratum apud eos gerente. Hoc igitur est quod dicit, cum ait: « In exitu Israel de Ægypto, domus Jacob de populo barbaro, » ubi cum dicitur, domus Jacob, repetendum est, in exitu, hoc modo: In exitu Israel de Ægypto, in exitu, inquam, domus Jacob de populo barbaro; quæ pars secunda versiculæ est explicatio primæ: declarat enim per nomen Israel, se non intellexisse hominem illum, qui proprio nomine dicebatur Israel, sed totam familiam Jacob, id est, totam illam gentem, quæ a Jacob patriarcha, qui etiam Israel vocabatur, per carnalem generationem originem ducebat. Per populum barbarum intelligitur Ægyptus. Significat autem vox hebraica עַבְרִי loquen-

tem lingua ignota; et barbarus dicitur, cujus lingua non intelligitur, juxta illud Apostoli I Cor. xiv. « Si nesciero virtutem vocis, ero cui loquor barbarus, et qui loquitur mihi barbarus. » Dicitur igitur populus barbarus, populus Ægypti, quia alia lingua utebatur ab ea qua utebantur Hebræi. « Facta est Judæa sanctificatio ejus, » hoc est, tunc primum, cum egressi sunt filii Israel de Ægypto, Deus sanctificavit, sive dedicavit sibi in populum peculiarem, populum judaicum. « Israel potestas ejus; » idem repetit aliis verbis, id est, tunc assumpsit peculiarem potestatem ac dominium super filios Israel. Quod attinet ad verba, per Judæam, intelligi debet hoc loco non terra quæ dicitur Judæa, sed gens Judæica; nam in hebræo est Judas, sicut paulo post, Israel. Solet autem Scriptura populum hebræum, nunc vocare Judam, de nomine principalis filii Jacob; nunc Israel, de nomine patris: unde etiam vocatur Judæi, vel israelitæ. Sed illud sanctificatio et potestas intelligitur quasi materia sanctificationis et potestatis, ut sensus sit: Facta est gens judæica, sive israelitica, gens sanctificata Deo, et peculiariter subjecta potestati ejus. Pronomen relativum ejus refertur ad Deum, sive Dominum, qui nominatus est in titulo: « Alleluia, Laudate Dominum; » quasi dicat: Laudate Dominum, quia cum egredierentur filii Israel de Ægypto, tunc factus est populus Israel, populus sanctificatus ei, et subjectus peculiariter potestati ejus.

3. MARE VIDIT ET FUGIT; JORDANIS CONVERSVS EST RETRORSUM.

4. MONTES EXULTAVERUNT UT ARIETES, ET COLLES SICUT AGNI OVIVM.

Narrat mirabilia quæ acciderunt in egressu filiorum Israel de Ægypto, et commemoratione in deserto, et ingressu in terram promissionis, ut hinc ostendat Deum Hebræorum esse verum Deum omnipotentem, quem jure ipsi colere et timere debeant; ac primum narrat miraculum, quo mare jubente Deo divisum est, ut populus transiret, ut habetur Exod. xiv; sed narrat poetica venustate, tribuens ipsi mari sensum, quasi videns majestatem Domini ex timore et reverentia se subdixerit. Conjungit deinde aliud miraculum circa Jordanem, quoniam ad idem elementum pertinet, quamvis multo posterius, id est, post annos quadraginta contigerit. Jordanis enim fluvius divisus quoque est tempore Josue, ut populus per siccum alveum transiret, ut habetur Josue iv. Deinde commemorat miracula, quæ acciderunt in terra, quando acciperet legem, descendente Deo in montem Sinai; tunc enim terra mota est, et tremore concussa a majestate Domini, quasi trepidare et salutare videbatur. Quod enim legitur Exod. ix: « Erat totus mons terribilis, » significat montem tremore suo terrorem aliis incussisse, ut ex textu hebraico et græco clarius colligitur. Postremo addit aliud miraculum de aquis in magna copia ex petraeductis: « Qui convertit petram in stagna aquarum, et rupem in fontes aquarum. » Sed veniamus ad verba. « Mare vidit, et fugit, » id est, ita recessit de loco suo pars illa maris Rubri, ac si a conspectu Domini territa fugisset. « Jordanis conversus est retrorsum, » in libro Josue legitur, quod steterit flumen, et in altum instar montis excreverit; sed ex interpretatione Davidis intelligimus, non solum in altum crevisse, sed etiam ex parte refluxisse, et refluxus iste confirmari potest ex eo quod longissimo spatio temporis cessaverit fluere, donec videlicet totus populus commode transiret, qui multa centena millia hominum complectebatur. Itaque si solum in altum crevisset, et non etiam simul ex parte refluxisset, non solum ad instar montis, sed in altitudinem multo majorem excrevisset. Simul igitur refluxebat, ut David canit, et simul erigebatur et stabat, ne fluere in partem illam, per quam israelitæ transibant. « Montes exultaverunt ut arietes, et colles sicut agni ovium, » id est, montes Sinai, partes videlicet majores illius montis, et colles, partes minores ejusdem montis, contremiscere et subsillire visæ sunt instar arietum, vel agnorum repentino terrore saltantium; quamvis enim vox exultare significare solet gestire præ lætitia, tamen hoc loco videtur omnino referendum ad tremorem, tum quia eadem est causa mari ut fugiat, et monti ut saliat: fugere autem timoris est, non lætitiæ; tum quia paulo infra

dicitur: « A facie Domini mota est terra, » quæ verba terrorem indicant, et hunc locum exponunt.

5. QUID EST TIBI, MARE, QUOD FUGISTI? ET TU, JORDANIS, QUIA CONVERSVS ES RETRORSUM?

6. MONTES, EXULTASTIS SICUT ARIETES, ET COLLES SICUT AGNI OVIVM.

7. A FACIE DOMINI MOTA EST TERRA, A FACIE DEI JACOB.

8. QUI CONVERTIT PETRAM IN STAGNA AQUARUM, ET RUPEM IN FONTES AQUARUM.

More poetico interrogat mare quare fugerit, et Jordanem quare conversus sit retrorsum, et montes et colles quare tremuerint; et respondet illi fecisse presentiam virtutis Dei, qui non solum hoc fecit, ut mare fugeret et terra tremaret, sed etiam, quod est mirabilissimum, unum elementum in alterum transmutavit; convertit enim terream rupem slantem atque durissimam in aquas molliissimas et velocissime discurrentes. « Quid est, inquit, tibi, mare, quod fugisti? et tu, Jordanis, quid habes, quod conversus es retrorsum? » et vos, « montes, quare exultastis ut arietes? » et vos, « colles, quasi agni ovium? » « A facie Domini mota est terra. » Hæc nimirum est causa, quia Dominus apparuit, et vim suam et potentiam manifestavit; et ideo terra, conspectum ejus non sustinens, tota contremuit. « Qui » Dominus « convertit petram in stagna aquarum, » quando Mose percutit petram, Num. xx, egressæ sunt aquæ largissimæ: quod factum est, quia petra, jubente Domino, « conversa est in fontem aquarum. » Quod repetitur et declaratur, cum additur, « et rupem in fontes aquarum. » Significatur enim his verbis, non parvam aliquam et mollem petram, sed rupem saxeam duramque instar silicis conversam fuisse in fontem aquarum.

9. NON NOBIS, DOMINE, NON NOBIS; SED NOMINI TUO DA GLORIAM.

Hic incipit secundum Hebræos alius Psalmus; sed nos sequimur distinctionem antiquam Septuaginta Seniorum, quam etiam sequitur S. Hieronymus in sua versione ex hebræo: quod est argumentum, non in omnibus hebraicis codicibus dividi hunc Psalmum in duos. Igitur explicatis mirabilibus Dei, quæ facta sunt in exitu Israel de Ægypto, præcatur Propheta Deum nomine totius populi, ut non respiciat demerita populi, sed gloriam suam, et pergat protegere cultores suos. « Non nobis, inquit, non nobis, » id est, non meritis nostris quæ nulla sunt, gloriam, sive laudem petimus, « sed nomini tuo da gloriam, » id est, propter gloriam nominis tui prolege nos, non propter merita nostra.

10. SUPER MISERICORDIA TUA ET VERITATE TUA, NE QUANDO DICANT GENTES: UBI EST DEUS EORUM? Indicat brevissime tres rationes quæ Deus de-

beat nominis sui gloriam querere in conservando populo suo : prima est, quia ipse misericors est ; secunda, quia verax est, et fidelis in promissione servanda ; tertia, ne detur occasio gentibus blasphemandi, si cultores Dei destitutos videant. Atque igitur, « super misericordia tua et veritate tua, » nimirum funda gloriam tuam, sive da gloriam nomini tuo ; inde enim gloria tua demonstrabitur, si ostendes misericordiam erga populum tuum ; et rursus, si implebis veritatem promissorum tuorum, quæ fecisti patribus nostris. « Ne forte dicant gentes : Ubi est Deus eorum ? » id est, ne detur occasio gentibus incredulis detrahendi de potentia, vel etiam de existentia tua.

11. DEUS AUTEM NOSTER IN CÆLO; OMNIA QUÆ CUMQUE VOLUIT, FECIT.

12. SIMULACRA GENTIUM ARGENTUM ET AURUM, OPERA MANUUM HOMINUM.

13. OS HABENT, ET NON LOQUENTUR; OCULOS HABENT, ET NON VIDEUNT.

14. AURES HABENT, ET NON AUDIUNT; NARES HABENT, ET NON ODORABUNT.

15. MANUS HABENT, ET NON PALPABUNT; FEDES HABENT, ET NON AMBULABUNT; NON CLAMABUNT IN CUITURE SVO.

Propter illa quod dixerat : « Ne forte dicant gentes : Ubi est Deus eorum ? » adjungit pulcherrimam antithesim Dei veri et falsorum deorum. Quasi dicat : Non est danda occasio gentibus blasphemandi ; sed tamen si forte dixerint : « Ubi est Deus eorum ? » nos respondebimus, « Deum nostrum esse in cælo, » idque testari mirabilia ejus, quia fecit quicquid voluit ; sed contra dii eorum jacent in terra, et usque adeo nihil possunt facere, ut ne possint quidem exercere actiones membrorum quæ habere videntur ; nam cum habeant figuram humanam, et videantur habere membra omnia et sensus omnes ; tamen nec vident, nec audiunt, nec olfaciunt, nec palpant, nec ambulant, nec loquuntur, ac ne vocem quidem ullam ex gutture emittunt, si non ut homines, saltem ut jumenta.

16. SIMILES ILLIS FIANT QUI FACIUNT EA, ET OMNES QUI CONFIDUNT IN EIS.

Hæc prædictio est per modum imprecationis pronuntiata, ut moris est Prophetarum. Vere enim qui faciunt idola, et qui confidunt in eis, similes illis fient in vita futura post resurrectionem ; nam Miamsi habebunt sensus et membra, tamen sic habebunt quasi non haberent ; imo etiam cupient non habere : nihil enim videbunt, nihil audient, nihil olfacient, nihil palpabunt, nisi quod nollent ; ligatis enim manibus et pedibus, projecti in tenebras exteriores se commovere non poterunt. In hac etiam vita similes sunt idolis, quia videntur potius videre et audire,

quam revera videant et audiant, cum non videant, neque audiant, quæ ad salutem pertinent, et quæ vera bona sunt, ut magis somnariæ quam videre, vel audire dicendi sint, juxta illud Marc. viii : « Oculos habentes non videtis, et aures habentes non auditis. » Quod si etiam placeat hæc exponere per modum imprecationis, non poterunt pagani conquiri, quia non fit illis injuria, si eos fieri cupiamus similes diis ipsorum. Monet autem S. Augustinus hæc quæ supra dicta sunt, pertinere ad eos paganos, qui credunt ipsa idola esse deos ; quia vero nonnulli dicebant, non ipsa idola, sed numen in illis habitans esse colendum, ideo in alio Psalmo, videlicet xcv, dicit : « Dii gentium demonia, Dominus autem cælos fecit ; » et apud Apostolum I Corinth. x : « Quæ immolant gentes, demonibus immolant, et non Deo. » Ex his autem colligimus imagines Sanctorum non esse idola, neque earum venerationem esse idololatram, quoniam neque ipsas imagines deos esse credimus, neque sanctos viros, quos representant, pro diis habemus.

17. DOMUS ISRAEL SPERAVIT IN DOMINO; ADJUTOR EORUM ET PROTECTOR EORUM EST.

18. DOMUS AARON SPERAVIT IN DOMINO; ADJUTOR EORUM ET PROTECTOR EORUM EST.

19. QUI TIMENT DOMINUM, SPERABERUNT IN DOMINO; ADJUTOR EORUM ET PROTECTOR EORUM EST.

Quia dixerat : « Similes illis fiant qui confidunt in eis, » adjungit per « antithesim, filios Israel confidisse in Domino, et ideo habuisse Deum protectorem ; nominat autem primo domum Israelis, id est, totam gentem hebraicam ; deinde domum Aaronis, id est, tribum sacerdotalem, quia sacerdotes cum levitis cæteris peculiaris portio Domini erant, et specialiter in Deo confidere debebant ; addit postremo omnes timentes Deum, quoniam non deerant aliqui extra filios Israel, qui Deum colerent et timerent, quamvis ii pauci essent : in his numerari solet Job et amici ejus, et postea Naaman Syrus, et alii.

20. DOMINUS MEMOR FUIT NOSTRI, ET BENEDIXIT NOBIS.

21. BENEDIXIT DOMUI ISRAEL, BENEDIXIT DOMUI AARON.

22. BENEDIXIT OMNIBUS QUI TIMENT DOMINUM, PUSILLIS CUM MAJORIBUS.

Confirmat quod dixerat, Deum adiutorem et protectorem esse sperantium in se. Ac se ipse constituit in numero confidentium in Deo, quippe qui præter cæteros auxilium Dei et protectionem expertus fuerat. Deinde eodem ordine confirmat Deum benedixisse domui Israel, domui Aaron et omnibus timentibus Deum, sive magnis, sive parvis, quod intelligi potest de omni magnitudine et parvitate, sive ætatis, sive potestatis, sive sapien-

tia, sive divitiarum. Memoria Dei significat hoc loco singularem providentiam erga cultores suos. « Memor, inquit, fuit nostri, » id est, singulari providentia demonstravit se memorem esse nostri ; « et benedixit nobis, » id est, benefecit nobis adjuvando et protegendo. Explicat autem quid sit illud, nobis, cum addit domui Israel, domui Aaron, et omnibus timentibus eum.

23. ANCIAT DOMINUS SUPER VOS, SUPER VOS ET SUPER FILIOS VESTROS.

24. BENEDICTI VOS A DOMINO, QUI FECIT CÆLUM ET TERRAM.

« Ex abundantia cordis os loquitur, » ut ait D. Lucas cap. vi ; quia pectus sancti Prophete ardebat desiderio gloriæ Dei et salutis proximorum, ideo multiplicat verba, nunc prædicando, nunc exhortando, nunc hæc precando, ut hæc ratione accendat homines ad Deum timendum timore sancto, et ad spem omnem in eo collocandam. Igitur conversus ad timentes Deum, quibus dixit Deum benedixisse, ait : « Adjiciat Dominus super vos, » nimirum benedictionem suam, id est, omnium bonorum copiam ; nec solum, inquit, « super vos, sed etiam super filios vestros. » Et hoc modo sitis vos benedicti, plena atque perfecta benedictione a Domino, « qui fecit cælum et terram, » id est, ab eo, in cujus manu est ros cæli et pinguedo terræ. Solebant enim sancti Testamenti veteris precari suis a Domino rorem cæli et pinguedinem terræ, quia omnes fructus terræ nascuntur ex fecunditate terræ et ex pluvia cæli. Sed alio sensu Deus benedicit de rore cæli et de pinguedine terræ, quos bonis cælestibus et terrenis cumulat, quod fecit erga Abrahamum, Isaacum, Josephum, Davidem, et similes.

25. CÆLUM CÆLI DOMINO; TERRAM AUTEM DEDIT FILIIS HOMINUM.

26. NON MORTUI LAUDABUNT TE, DOMINE; NEQUE OMNES QUI DESCENDUNT IN INFERNUM.

27. SED NOS QUI VIVIMUS, BENEDICIMUS DOMINO, EX HOC NUNC ET USQUE IN SÆCULUM.

Hi tres versiculi duplicem sensum habent : unum accommodatum Hebræis secundum vetus Testamentum ; alterum accommodatum Christianis secundum Testamentum novum. Igitur priore sensu posteaquam dixerat : « Benedicti vos a Domino, qui fecit cælum et terram, » docet æquum esse ut ii, qui benedicti sunt a Domino, benediceant ipsi quoque Dominum, dum vivunt super

terram, quam a Deo incolendam acceperunt, relinquentes angelis officium benedicens in cælo, ubi est domicilium Dei, et ministrorum ejus, qui illi coram assistunt. « Cælum, inquit, cæli Domino, » id est, summum cælum, quod est super cælum aerium, Domino proprie dictum est, et familiaribus ministris ejus angelis sanctis ; « terram autem » cum elementis, quæ illi conjuncta sunt, « dedit filiis hominum habitandam ; » ac pro tam insigni parte mundi debent filii hominum Deo assidue gratias agere, dum vivunt et bonis terre fruuntur. Nam « non mortui laudabunt te, Domine ; » mortui enim, cum sensibus corporis careant, neque fruuntur amplius terrenis bonis, imo nec vivunt secundum corpus, non laudant Dominum ore corporali, neque pro rebus terrenis gratias agunt. « Neque omnes qui descendunt in infernum, » id est, non solum mortui, qui jacent in sepulchris non laudant Dominum, sed neque illi « qui descendunt in infernum, » id est, spiritus mortuorum, qui descendunt in varias inferni regiones, Dominum benedicient pro terrenis bonis, quæ ad illos jam non pertinent ; « sed nos qui vivimus » in terris, et fruimus terrenis bonis, « benedicimus Domino, ex hoc nunc et usque in sæculum, » per generationes sibi invicem succedentes. At sensu christianis accommodato secundum promissiones Testamenti novi, dicendum est, per cælum cæli, intelligi supremam partem cæli, ubi est domus filiorum Dei, de qua dicit Apostolus II Cor. v : « Scimus, quoniam si terrestria domus nostra hujus habitationis dissolvatur, ædificationem ex Deo habemus domum non manufactam, æternam in cælis ; » vel cum S. Augustino, per cælum cæli intelligere possumus mentes justorum angelorum et hominum, in quibus Deus habitat per cognitionem et amorem : hæc domus sibi Deus elegit ; « terram autem, » id est, mundum hunc visibilem dedit « filiis hominum, » prout distinguuntur a filiis Dei ; et ideo subjungitur : « Non mortui laudabunt te, Domine, » id est, qui mortui sunt morte peccati, etiamsi vivant vita naturæ, non laudabunt te, Domine, « neque omnes qui descendunt in infernum, » qui in morte peccati confirmati sunt, et ad penas æternas descenderunt ; « sed nos qui vivimus » vita gratiæ, qui per fidem et charitatem tibi inheremus, et jam cælestis patriæ civis sumus, quamvis interim ad tempus habitemus in terra, nos, inquam, « benedicimus tibi, » et benedicemus « usque in æternum. » Vide Chrysostomum hæc expositionem eleganter persequentem.